

LUPTA PARTIDELOR POLITICE ÎN ALEGERILE PARLAMENTARE DIN MAI—IUNIE 1920

de IOAN SCURTU

În dimineața zilei de 13 martie 1920, regele Ferdinand a semnat decretul de demisie a guvernului Blocului parlamentar* prezidat de Alexandru Vaida-Voevod și a numit în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri pe generalul Alexandru Averescu, șeful Ligii Poporului.

Demiterea precipitată a guvernului Blocului parlamentar (care fusese instalat la 1 decembrie 1919) a fost determinată de nemulțumirea marii burghezii și a moșierimii față de aducerea în parlament a unor proiecte de legi burghezo-radicală (în problema agrară și în cea a chi-riilor), de faptul că primul ministru — aflat la Londra — intrase în tratative cu reprezentanții guvernului sovietic fără aprobarea prealabilă a regelui. La acestea se adăuga teama cercurilor reacționare față de creșterea avântului revoluționar și dorința lor de a aduce în fruntea guvernului un om hotărât să înnăbușe lupta maselor populare. Încă de la 25 februarie 1920 regele Ferdinand declarase lui Alexandru Marghiloman, șeful Partidului Conservator-Progresist că ar vrea „guvern tare”¹.

În după-amiaza zilei de 13 martie 1920, noul prim-ministru s-a prezentat în fața parlamentului pentru a anunța însărcinarea ce a primit și a face o scurtă declarație. Cu acest prilej, Al. Averescu a ținut să precizeze îndatorirea fundamentală a guvernului: „prima și cea mai de căpetenie a sa grijă va fi ca prin autoritatea la care are dreptul, să pună stavilă oricărei încercări de a aduce în rătăcire spiritele și a zdruncina cîtuși de puțin așezămintele noastre sociale și de stat”². Apoi, președintele Consiliului de Miniștri a anunțat prorogarea parlamentului „pentru ca guvernul să se pună la curent cu situația de fapt a treburilor statului”³.

* Blocul parlamentar era alcătuit din reprezentanții Partidului Național din Transilvania, Partidului Țărănesc (I. Mihalache), Partidului Naționalist-Democrat, Partidului Democrat al Unirii din Bucovina, Partidului Țărănesc (I. Inculeț) și gruparea independentă a dr. N. Lupu.

1 Al. Marghiloman, *Note politice*, vol. V, București, 1927, p. 25.

2 „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 60 ședința din 13 martie 1920, p. 1081.

3 *Ibidem*.

Forțele reacționare au primit cu mare satisfacție vestea instalării guvernului Al. Averescu la putere. Ziarul conservator „Steagul” aprecia că noul guvern aducea „sentimentul siguranței și al ordinii politice și sociale”⁴. Opinia publică democratică a înțeles că guvernul Al. Averescu fusese adus cu misiunea expresă de a reprima mișcarea muncitorească și a face „ordine” în țară. „Socialismul” — organul de presă al Partidului Socialist — scria la 15 martie 1920: „nu trebuie să ne facem iluzii: guvernul domnului general Averescu înseamnă pentru democrația românească o grea și dureroasă lovitură”⁵.

Prorogarea parlamentului a fost cerută de regele Ferdinand în speranța că Al. Averescu va reuși să atragă de partea sa un număr suficient de deputați și senatori pentru a obține votul de încredere al corpurilor legiuitoare. În acest scop, primul-ministru s-a adresat lui Iuliu Maniu, președintele Partidului Național din Transilvania. Iuliu Maniu, care vedea în aducerea generalului Averescu la putere doar „greșeli de formă constituțională”⁶, a făcut să apară un comunicat în care se preciza că Partidul Național „declară că în principiu nu refuză delegarea miniștrilor săi în guvernul majestății sale”, dar că ar dori să cunoască mai bine „vederile politice și programul de acțiune al guvernului”⁷. Ca semn al atitudinii sale pozitive față de guvern, Partidul Național a delegat pe Octavian Goga și Vasile Goldiș în funcțiile de miniștri de stat fără portofoliu. De asemenea, pe baza propunerii primului ministru ca Partidul Național să fuzioneze „acum sau mai târziu”⁸ cu Liga Poporului, I. Maniu a început tratative cu Al. Averescu.

La 25 martie 1920 parlamentul și-a reluat lucrările. Președintele Consiliului de Miniștri a prezentat programul guvernului, care prevedea: legiferarea reformei agrare, echilibrarea bugetului, refacerea economică a țării, crearea unui minister al muncii, unificarea administrativă, o politică externă alături de aliații României în războiul mondial ș.a. Programul insista asupra necesității păstrării ordinii sociale și exprima hotărârea guvernului de a reprima orice mișcare revoluționară⁹.

După ce au ascultat declarația-program, fruntașii partidelor și grupărilor politice au urcat la tribună pentru a-și exprima atitudinea față de noul guvern. Ion I. C. Brătianu, în numele Partidului Național-Liberal, Al. Marghiloman, din partea Partidului Conservator-Progresist, Iorgu Toma pentru Partidul Democrat al Unirii din Bucovina și A.C. Cuza în numele grupării sale, au afirmat că acceptă declarația-program și vor acorda sprijinul lor guvernului Al. Averescu. Lufnd cuvîntul, I. Maniu a spus că Partidul Național va sprijini actele pozitive

4 „Steagul”; VI (1920), nr. 613 din 15 martie.

5 „Socialismul”, XIV (1920), nr. 55 din 15 martie.

6 N. Iorga, *Istoria unei legende: Iuliu Maniu*, Vălenii de Munte, 1934, p. 36.

7 *Hotărîrea Partidului Național*, în „Patria”, II (1920), nr. 61 din 20 martie.

8 *Atitudinea Partidului Național*, *Ibidem*, nr. 65, din 24 martie.

9 „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 61, ședința din 25 martie 1920, p. 1084 -- 1085

ale guvernului și a susținut că „menținerea ordinii este suprema datorie”¹⁰.

Împotriva declarației-program a guvernului au vorbit reprezentanții Partidului Țărănesc, Partidului Naționalist-Democrat și ai grupării independente conduse de dr. N. Lupu.

Văzînd că partidele care aveau cei mai mulți deputați nu erau dispuse să dea necondiționat votul de încredere noului guvern, Al. Averescu, care avea în buzunar decretul de dizolvare a parlamentului, nesemnat însă, a plecat la Palat: „M-a rugat regele să încerc — a spus el lui Constantin Argetoianu arătîndu-i foaia cu decretul de dizolvare — dar dacă nu va merge, o semnează numaidecît”¹¹. Într-adevăr, peste o oră deputații puteau asculta „decretul de dizolvare pus de Ion Brătianu în mîinile regelui Ferdinand ca să-l citească generalul Averescu”¹². Prin același decret se fixau alegeri parlamentare în zilele de 25, 26 și 27 mai pentru Adunarea Deputaților și în 30 și 31 mai 1920 pentru Senat.

În perioada premergătoare alegerilor, Partidul Poporului * a reușit să atragă în rîndurile sale o grupare din Partidul Național din Transilvania (în frunte cu O. Goga, I. Suci, O. Tăslăuanu, P. Groza) și una din Partidul Democrat al Unirii din Bucovina (condusă de Dori Popovici). De asemenea, Partidul Poporului a realizat un cartel electoral cu Partidul Conservator-Democrat și cu gruparea germanilor din România. Astfel, Partidul Poporului devenea un partid regnicolar, cu șanse evidente de a obține mandate și în noile provincii unite cu România.

Între liderii partidelor burgheze din opoziție au avut loc ample discuții în vederea creării unei coaliții de forțe capabile să înfrunte Partidul Poporului. Încă de la 14 martie 1920, Partidul Țărănesc, Partidul Naționalist-Democrat și gruparea independentă a dr. N. Lupu au constituit Federația Democrației-Naționale¹³, hotărînd să depună pe baza unui program minimalist comune de candidați în alegerile parlamentare.

În vederea fixării liniei politice și adoptării unui nou program a fost convocat la Alba Iulia, în ziua de 24 aprilie 1920, Congresul Partidului Național. Cu acest prilej s-a hotărît ca Partidul Național să ia atitudine împotriva guvernului Al. Averescu (care dizolvase la 4 aprilie Consiliul dirigent și sprijinea acțiunea Partidului Poporului de creare a unor organizații proprii în Transilvania). În rezoluția adoptată se arată că Partidul Național „își menține nealterată organizația de partid, avînd să se extindă asupra întregului teritoriu al României”¹⁴. De asemenea, Congresul autoriza conducerea partidului „să intre atît în afară cît și în parlament în colaborare cu astfel de partide demo-

10 *Ibidem* nr. 62, ședința din 26 martie 1920, p. 1089.

11 C. Argetoianu, *Pentru cei de mîine*, în Arh. C.C. al P.C.R., dosar 8590, f. 312/E.

12 N. Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, vol. III, București, 1934, p. 38.

* La 17 aprilie 1920, Liga Poporului și-a luat numele de Partidul Poporului.

13 *Constătuirea Federației Democrației Naționale*, în „Țara nouă”, II (1920), nr. 43 din din 23 martie.

14 *Hotărîrile Congresului din 24 aprilie 1920 cu privire la programul partidului*, Cluj, 1920, p. 10.

cratice ale căror principii politice sînt în concordanță cu programul Partidului Național" ¹⁵.

La 25 aprilie 1920, I. Maniu și Al. Vaida-Voevod au comunicat lui N. Iorga și I. Mihalache — care se deplasaseră în mod special la Alba Iulia — că acceptă o colaborare în companie electorală cu Partidul Naționalist-Democrat și cu Partidul Țărănesc, nu însă și cu dr. N. Lupu care era „rău văzut la curte" ¹⁶.

Astfel, în campania electorală aveau să se înfrunte două mari grupări de forțe politice burgheze: una constituită în jurul Partidului Poporului și cealaltă alcătuită din organizațiile fostului Bloc parlamentar.

Campania electorală s-a caracterizat printr-o mare efervescentă politică, fiecare partid urmărind să cîștige adeziunea unui număr cît mai mare de alegători.

Ne mai repetînd greșeala din noiembrie 1919 — cînd s-a abținut de la alegeri — Partidul Socialist a desfășurat o vie activitate în timpul campaniei electorale din aprilie-mai 1920. Socialiștii s-au prezentat în fața cetățenilor cu un program de ample revendicări general-democratice. Programul electoral al Partidului Socialist preconiza*: acordarea votului universal pentru toți locuitorii, indiferent de religie, neam sau sex, de la 18 ani în sus; dreptul alegătorilor de a revoca pe deputatul ales, chiar înainte de expirarea mandatului; suprimarea Senatului; funcționarii publici să fie răspunzători pentru actele și originea averii lor; libertatea presei; respectarea dreptului de întrunire și organizare; sancționarea celor care au comis arestări arbitrare; descentralizarea administrativă, cu autonomie comunală și județeană; învățămînt gratuit; excluderea religiei din școală; interzicerea amestecului armatei în conflictul dintre muncă și capital. În program mai erau înscrise următoarele revendicări: recunoașterea sindicatelor ca reprezentate legale ale muncitorimii; fixarea salariilor, orelor și condițiile de muncă să se facă de comisii compuse din delegați ai sindicatelor și ai statului, asigurarea tuturor salariaților în caz de boală, accidente, lipsă de lucru, invaliditate și bătrînețe; reorganizarea asistenței medicale la orașe și sate.

În capitolul privind finanțele, socialiștii preconizau confiscarea averilor făcute în timpul războiului sau prin fraude; impozit progresiv de venit, avere și moștenire; desființarea impozitelor indirecte pe obiectele de consum. Pentru rezolvarea problemei agrare, Partidul Socialist propunea: exproprierea totalului solului, lăsînd micului proprietar numai atît cît poate munci el cu familia sa; terenul expropriat să fie dat spre exploatare obștiilor sătești, formate din oei fără pămînt sau cu mai puțin de 2 ha; ridicarea productivității pămîntului prin punerea la îndemîna obștiilor de către stat a unor mijloace tehnice,

15 Ibidem.

16 N. Iorga, *Istoria contemporană de la 1904 la 1930. Supt trei regi, București, 1932*, p. 346; *Comunicatul Comitetului electoral*, în „Patria”, II (1920), nr. 23 din 30 aprilie.

* Vezi *Programul electoral al Partidului Socialist din România din mai 1920*, în *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916-1921*, Edit. pol., București, 1966, pp. 371-392.

îngrășăminte etc. De asemenea, în programul electoral se cerea socializarea marilor întreprinderi industriale, a instituțiilor de credit și de asigurare. Privitor la politica externă, Partidul Socialist insistă ca România să militeze pentru o politică de prietenie cu toate popoarele și pentru rezolvarea pe cale pașnică a tuturor diferendelor dintre state.

Alături de programul electoral, au fost difuzate broșuri și manifeste ca : *Scrisori către țărani*, *Veste bună de la socialiști*, *Cartea robilor*, *Cetățeni și muncitori de la orașe și sate* în care se exprima pe larg punctul de vedere al Partidului Socialist față de toate problemele economice, sociale și politice ale României.

Pe listele de candidați ai Partidului Socialist figurau militanți de frunte ai mișcării muncitorești din România ca : Gh. Cristescu, Al. Dobrogeanu-Gherea, M. Cruceanu, Boris Ștefanov, Ilie Moscovici ș.a. Desigur, socialiștii au desfășurat cea mai intensă activitate la orașe, dar, trebuie precizat, ei au acordat o atenție deosebită și țăranimii¹⁷. Cu prilejul campaniei electorale era demascată caracterul de clasă al partidelor burgheze, erau supuse unei critici necruțătoare programele acestor partide, scoțându-se în relief preocuparea liderilor politici ai claselor dominante de a lansa lozinci demagogice pentru a obține voturile cetățenilor.

Partidele membre ale Federației Democrației-Naționale au desfășurat campania electorală în comun. În unele județe (Prahova, Tutova) Federația a editat, în timpul campaniei electorale, gazete speciale ; în numeroase localități au avut loc întruniri electorale în cadrul cărora au vorbit reprezentanți ai Partidului Țărănesc, Partidului Naționalist-Democrat și ai grupării independente. Dar, în general, fiecare partid se prezenta în alegeri cu un program propriu.

O intensă activitate a desfășurat Partidul Țărănesc (I. Mihalache). Principalele documente ale acestui partid au fost : *Declarația de principii*, *Proiectul de lege pentru împroprietărirea țăranilor. Între săteni. Vorbe auzite cu prilejul dizolvării parlamentului din luna martie și Calendarul Partidului Țărănesc*. El se angaja să lupte pentru „instaurarea adevăratei democrații”, pentru „o administrație cinstită și onestă”, pentru „luminarea și prosperitatea claselor muncitoare”¹⁸. Într-un manifest electoral se arăta că Partidul Țărănesc considera munca drept factorul hotărâtor al existenței „Cine nu muncește nu trebuie să trăiască și cine muncește are drept la întreg produsul muncii lui”¹⁹. De aceea, spuneau țăraniiștii, prin „lupta de clasă”²⁰ se va înfăptui un nou echilibru social, astfel încât fiecare categorie socială să ocupe o poziție corespunzătoare numărului și contribuției proprii la producerea bunurilor materiale.

Dintre numeroșii candidați ai Partidului Țărănesc amintim pe : I. Mihalache, Mill. Ionescu-Berbecaru, V. Madgearu, P. Bujor, C. I. Parhon, I. Borcea, N. Costăchescu.

17 David Fabian, *Neîncrederea*, în „Socialismul”, XIV (1920), nr. 117 din 3 iunie.

18 „Țara nouă”, II (1920), nr. 86 din 18 mai.

19 G. Căldăruș, *Apel către preoți și învățători*, în „Secera”, Brăila, I (1920), nr. 5 din 19 aprilie.

20 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 58/1920, f. 24.

În condițiile în care „mitul Averescu” era la apogeu, țărăniștii și-au concentrat atacurile împotriva generalului. Într-o chemare adresată țăranilor, Partidul Țărănesc amintea acestora că în 1907 — când au cerut pământ — „generalul Averescu v-a astupat gura cu gloanțe”²¹. În cadrul întrunirilor electorale, țărăniștii afirmău că „Averescu se sărută bot în bot cu boierii”²² și că „d-l general Averescu nu le dă pământ, fiind unit cu boierii”²³.

Campania electorală a țărăniștilor n-a fost lipsită de promisiuni demagogice: deși acceptaseră proiectul de lege întocmit de dr. N. Lupu (care prevedea reorganizarea jandarmeriei și reducerea numerică a jandarmilor), în campania electorală mulți țărăniști se pronunțau pentru desființarea acestei instituții. Astfel, fostul deputat P. Popescu spunea la o întrunire electorală din com. Răcari (Dîmbovița) că Partidul Țărănesc „va desființa jandarmeria la sate”²⁴.

Deși proiectul de lege agrară al Partidului Țărănesc nu prevedea desființarea marii proprietăți și nici distribuirea gratuită a pământului la țărani, în timpul campaniei electorale foarte mulți țărăniști, din motive demagogice, au denaturat conținutul acestui document. Astfel, gazeta țărănistă „Secera” din Birlad scria că prin proiectul de lege agrară al Partidului Țărănesc „se iau boierilor toate moșiile, împărțindu-se țăranilor câte un lot de 5 hectare complet fiecăruia”²⁵. Există numeroase documente care atestă faptul că în timpul campaniei electorale Partidul Țărănesc a promis țăranilor „pământul gratis”²⁶, precum și „exproprierea totală”²⁷. Nu se poate nega faptul că existau unii țărăniști care doreau în mod sincer lichidarea marii proprietăți și distribuirea gratuită a pământului la țărani, dar atât timp cât aceste deziderate nu erau însușite de conducerea Partidului Țărănesc, propagarea lor îmbrăca un aspect demagogic.

Partidul Naționalist-Democrat s-a prezentat în alegeri cu un program burghezo-democratic în care erau cuprinse unele revendicări vitale pentru masele populare: reformă agrară radicală, împrumutarea imediată a țăranilor, impozit progresiv pe venit, respectarea drepturilor și libertăților înscrise în Constituție, descentralizarea administrativă. Pe listele de candidați ai Partidului Naționalist-Democrat candidau intelectuali cunoscuți ca: N. Iorga, Vasile M. Kogălniceanu, D. Munteanu-Rîmniceanu, și N. Buțureanu. Naționaliștii-democrați au criticat aducerea guvernului Al. Averescu la putere și au cerut alegătorilor să nu se lase ademeniți de promisiunile averescanilor. Partidul Naționalist-Democrat a sprijinit cu toată hotărîrea proiectul de lege agrară al Partidului Țărănesc; N. Iorga avea să declare mai târziu că „pe baza „proiectului Mihălache” ne-am ales toți”²⁸.

21 *Chemare*, în „Secera”, Brăila, I (1920), nr. 4 din 11 aprilie.

22 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 267/1920, f. 7.

23 *Ibidem*, dos. 28/1920, f. 80.

24 Arh. st. Tîrgoviște, fond Prefect. jud. Dîmbovița, dos. 28/1920, f. 103.

25 E. Mantu, *Partidul țăranilor*, în „Secera”, Birlad, I (1920), nr. 2 din 26 mai.

26 Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos 268/1920, f. 27; dos. 83/1920, f. 6; dos. 58/1920, f. 23.

27 *Ibidem*, dos. 87/1920, f. 15; dos. 268/1920, f. 27.

28 „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 90, ședința din 22 aprilie 1921, p. 2075

Partidul Național a desfășurat o propagandă politică deosebit de intensă în Transilvania, liderii partidului fiind hotărâți să-și mențină monopolul politic asupra acestei provincii. Noul program al Partidului Național, votat la 24 aprilie 1920, se baza pe Declarația-program adoptată la 1 decembrie 1918 de Marea Adunare Națională la Alba-Iulia. Se preconiza : o nouă Constituție, descentralizarea administrativă, respectarea drepturilor cetățenești, satisfacerea unor revendicări materiale ale clasei muncitoare ; aplicarea reformei agrare, îmbunătățirea situației funcționarilor publici ; refacerea economiei naționale etc. Multe din aceste promisiuni aveau un caracter demagogic, întrucât Partidul Național avusese ocazia — în timpul Consiliului dirigent — să le traducă în practică, dar nu le-au aplicat. În fruntea listelor de candidați ai Partidului Național se aflau : Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod, Mihai Popovici, Voicu Nițescu ș.a. Acest partid arăta alegătorilor că înlăturarea guvernului Blocului parlamentar a fost rodul urzelilor de culise ale liberalilor, că dizolvarea Consiliului dirigent a fost un act ilegal. De asemenea, liderii Partidului Național au condamnat hotărîrea grupării lui O. Goga de a se înscrie în Partidul Poporului și de a întemeia organizații averescane în Transilvania.

Campania electorală a Partidului Național-Liberal a fost mai puțin activă, întrucât liderii acestui partid nu-și făceau nici o iluzie în legătură cu popularitatea lor. Programul electoral al liberalilor reliefa rolul politic al Partidului Național-Liberal în istoria modernă a României, insista asupra capacității și pregătirii conducătorilor acestui partid, căuta să acrediteze ideea că numai liberalii puteau scoate țara din ruina economică și din frământarea politică în care se afla. Pe listele de candidați ai Partidului Național-Liberal figurau Ion I. C. Brătianu, Vintilă Brătianu, Gh. Mîrzescu, dr. C. Angelescu, Gh. Tătărăscu ș.a. Liberalii afirmau că alegerile parlamentare nu aveau menirea de a arăta influența unui partid sau a altuia, ci de a hotărî menținerea regimului politic existent²⁹. Partidul Național-Liberal susținea că în acele momente „se simte nevoia mai mult ca oricînd de colaborare, înțelegere și solidarizarea tuturor”³⁰ și critica partidele de stînga care propagau ideea luptei de clasă. Apărarea „ordinei” și „înfrățirea socială” — lozinci diversioniste sub care se ascundea dorința reprimării luptei revoluționare a maselor — era sloganul cel mai uzitat de liberali în perioada campaniei electorale. Conduși de asemenea concepții, liberalii n-au atacat — așa cum era firesc — partidul de la guvern, ci partidele din opoziție, mai ales Partidul Socialist și Partidul Țărănesc. Ziarul „Viitorul” recunoștea după alegeri : „n-am dus lupta contra guvernului, pe care nu l-am atacat cum ar fi normal pentru un partid din opoziție, ci am avut față de dînsul o rezervă binevoitoare”³¹.

Partidul Conservator-Progresist a sprijinit Partidul Poporului, deși între cele două partide nu se încheiase un acord electoral. Explicînd această realitate, ziarul „Steagul” scria : „Nu avem nici un interes să

29 „Viitorul”, XIII (1920), nr. 3657 din 1 iunie.

30 *Ordine, progres și înfrățire socială*, *Ibidem*, nr. 3634 din 30 aprilie.

31 „Viitorul”, XIII (1920), nr. 3657 din 1 iunie.

slăbim situațiunea guvernului Averescu. Venit la cîrmă într-un moment critic, ca reprezentant al ideii de ordine, generalul Averescu reprezintă sub acest raport și convingerile și interesele noastre politice”³². Unii mari proprietari, membri ai Partidului Conservator-Progresist, s-au înscris — chiar în timpul campaniei electorale — în Partidul Poporului, avînd convingerea că acest partid le va apăra mai bine interesele³³.

Partidul Poporului s-a prezentat în alegeri cu icoana generalului Al. Averescu și cu un program de ample promisiuni, cele mai multe avînd un caracter demagogic. În esență, acest program era cel anunțat de președintele Consiliului de Miniștri în ședința parlamentului din 25 martie 1920. Pentru a obține votul alegătorilor din Transilvania, Partidul Poporului a lansat un *Manifest către ordeleni* în care era criticată politica Partidului Național și se exprima încrederea în steaua politică a generalului Al. Averescu³⁴.

Pe listele Partidului Poporului candidau: Al. Averescu, C. Argetoianu, C. Garoflid, Gr. Trancu-Iași, O. Goga ș.a. Beneficiind de popularitatea generalului Averescu, de organizații temeinice, precum și de aportul aparatului de stat, Partidul Poporului se prezenta în alegerile parlamentare cu cele mai mari șanse.

Măsurile luate de guvern urmăreau să asigure succesul electoral al Partidului Poporului. Astfel, în condițiile intensificării luptei țărănimii pentru pămînt, la 30 martie 1920 a fost înființat Comitetul agrar care avea sarcina de a conduce lucrările de îndeplinire a reformei agrare. A doua zi s-a publicat decretul care hotăra începerea operațiilor de parcelare a terenului expropriat în loturi de 5 ha în vederea împărțirii lor la țărani; decretul din 8 mai 1920 stabilea că se puteau crea și loturi mai mici de 5 ha. La 21 aprilie 1920 guvernul a dispus începerea întocmirii listelor cu țărani ce aveau dreptul de a fi împroprietăriți.

De asemenea, guvernul a înlocuit organele administrative locale, instalate în timpul guvernului Blocului parlamentar, cu membri ai Partidului Poporului³⁵. La 29 martie 1920, Ministerul de Interne a dat un ordin-circular către prefecți, prin care le cerea să combată „cu toată energia” orice „tendințe anarhice și distructive”³⁶ ce s-ar ivi la sate. În această acțiune de „potolire a spiritelor” se recomanda utilizarea invalizilor de război, a preoților, învățătorilor, studenților, negustorilor. Se menționa că Ministerul de Interne „le va plăti transportul și o indemnizație de deplasare”³⁷. În același timp, guvernul a tipărit broșuri de „contrapropagandă” pe care prefecții aveau datoria să le împartă la săteni³⁸. Autoritățile administrative au fost din plin folosite în propaganda de partid. Manifestele Partidului Poporului erau expediate prefecților, iar aceștia le distribuiau, prin intermediul administratorilor de

32 *Rostul nostru în parlament*, în „Steagul”, VI (1920), nr. 653 din 5 mai.

33 N. Iorga, *Memorii*, vol. III, p. 13.

34 „Dimineața”, XVII(1920), nr. 4950 din 2 aprilie.

35 Arh. st. Severin, fond Prefect. Jud. Mehedinți, dos. 16/1920, f. 14, 56.

36 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 91/1920, f. 49.

37 Arh. st. Focșani, fond. Prefect. jud. Putna, dos. 48/1920, f. 61; vezi și Arh. st. Timișoara, fond Prefect. jud. Timiș-Torontal, dos. 8/1920, f. 130.

38 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 6/1920, f. 26.

plasă, primarilor și notarilor³⁹. Uneori, funcționarii administrativi erau făcuți răspunzători de rezultatul alegerilor. Astfel, un document ne informează că în județul Buzău, prefectul „cutreeră satele și amenință funcționarii spunându-le că dacă nu reușește lista guvernamentală vor fi dați afară din slujbă”⁴⁰.

Autoritățile administrative făceau propagandă electorală alături de candidații Partidului Poporului. În județul Gorj candidații averescani erau însoțiți de prefect, administratorul de plasă, administratorul financiar, revizorul școlar, iar uneori chiar de comandantul companiei de jandarmi⁴¹.

La întrunirea electorală a Partidului Poporului din comuna Dracea, prefectul județului Teleorman a amenințat „pe cei care nu vor vota candidații prezentați de d-sa” și a ordonat arestarea a trei locuitori care au afirmat că vor susține alte partide⁴².

Partidul Conservator-Democrat a beneficiat de cartelul electoral încheiat cu Partidul Poporului, și a susținut întrutotul măsurile anunțate de guvern, mai ales în legătură cu menținerea „ordinei”. Candidații Partidului Conservator-Democrat — Take Ionescu, C. Xenii, Stelian Popescu ș.a. — au formulat repetate critici la adresa Partidului Socialist și a Partidului Țărănesc, acuzându-le că fac propagandă „anarhică”⁴³.

Temerile forțelor reacționare erau în parte justificate. Prin propaganda lor, Partidul Socialist și Partidul Țărănesc au stimulat starea de efervescență creată la orașe, precum și la sate. Astfel, comandantul companiei de jandarmi din județul Dimbovița raporta că țăranii din comuna Șotînga „au introdus vitele lor prin pădurile din apropierea comunei... Locuitorii continuă acest abuz prin faptul că dl. Spineanu și Vasile Beldie (foști deputați țărăniști — n.n.) le-ar fi promis că dacă Partidul Țărănesc va veni la putere, pădurile particulare, cât și cele ale statului se vor expropria și împărți la țăranii”⁴⁴.

La rîndul său, prefectul județului Olt aprecia că forțele armate pe care le avea la dispoziție erau insuficiente și cerea aducerea în județ a unei noi unități, care să poată „interveni imediat acolo unde va fi cea mai mică încercare de turburare a ordinei și liniștei publice”⁴⁵. O cerere similară era formulată și de prefectul județului Muscel, care arăta că efectivul regimentului aflat în acel județ era prea redus și solicita încă „un batalion de infanterie”⁴⁶.

În momentul instalării sale, guvernul se angajase să asigure deplină libertate de propagandă electorală pentru toate partidele politice. Dar, într-o telegramă adresată de generalul Averescu prefectilor de județe se spunea: „Pe timpul campaniei electorale ce se deschide se va lăsa cea mai întinsă libertate de propagandă tuturor partidelor poli-

³⁹ Arh. st. Bacău, fond Prefect. jud. Bacău, dos. 3/1920, f. 6.

⁴⁰ Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos. 61/1920, f. 12.

⁴¹ *Ibidem*, dos. 71/1920, f. 7.

⁴² *Ibidem*, dos. 47/1920, f. 5.

⁴³ *Propaganda anarhică la sate*, în „România”, III (1920), nr. 406 din 17 aprilie.

⁴⁴ Arh. st. Tîrgoviște, fond Prefect. jud. Dimbovița, dos. 18/1920, f. 35.

⁴⁵ Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 259/1920, f. 2.

⁴⁶ *Ibidem*, dos. 2/1920, f. 24.

tice în luptă, luându-se numai măsurile îngăduite de legi împotriva, aceloră, oricare ar fi ei, care, abuzînd de libertățile constituționale, ar ataca prin grai sau prin scris ordinea socială și siguranța statului" ⁴⁷. Guvernul a admis „în principiu” libertatea presei. În același timp, a dispus crearea de „Comisiuni județene sub președenția prefectilor” care să interzică publicarea articolelor privitoare la armată și siguranța statului și a celor care criticau coroana, forma de guvernămînt, sau politica statelor aliate ⁴⁸. Anunțînd că în timpul campaniei electorale întrunirile politice vor fi libere, guvernul preciza că se vor interzice întrunirile „cu caracter anarhic sau demonstrativ, care ar ataca ordinea socială și siguranța statului” ⁴⁹.

Sub pretextul „menținerii ordinei”, guvernul Al. Averescu a luat măsuri împotriva adversarilor politici. Acțiunile abuzive ale autorităților au fost îndreptate, în principal, contra Partidului Socialist. Ministerul de Interne a dat o circulară prin care cerea organelor în subordine „să oprească propaganda socialistă la sate, cum și împărțirea manifestelor” ⁵⁰.

Numeroase au fost cazurile în care autoritățile locale au confiscat broșurile și manifestele Partidului Socialist. Cităm doar un exemplu: administratorul plășii Ghergani (Dîmbovița) a dispus confiscarea materialelor de propagandă socialistă găsite în satele Ghergani, Mavrodin, Bălteni și Bildana ⁵¹.

Asemenea procedee au fost aplicate și împotriva unor partide burgheze din opoziție. Astfel, un candidat țărănist telegrafia Ministerului de Interne că „șeful secției de jandarmi (din) Budești (Argeș) m-a împiedicat să fac propagandă și buzunărindu-mă mi-a luat manifestele, în fața administratorului de plasă, spunînd că are ordin” ⁵².

Unii prefecti au cerut ca în cadrul întrunirilor electorale „chestiunea reformei agrare să nu se poată lua în discuție” ⁵³, răpînd astfel partidelor din opoziție — în special Partidului Socialist și Partidului Țărănesc — posibilitatea de a-și propaga punctele de vedere în legătură cu problema agrară.

Deși dreptul de întrunire era garantat prin Constituție, prefectii, pretorii sau primarii au interzis adesea partidelor din opoziție să organizeze întruniri electorale. Cităm, cu titlu de exemplu, hotărîrea pretorului plășii Ighiu (Alba-Inferioară) de a nu permite membrilor Partidului Socialist ținerea de adunări politice ⁵⁴.

Mulți candidați ai opoziției au fost brutalizați de organele aparatului administrativ sau de bande de bătăuși. Astfel, în comuna Poiana Mare (Dolj) candidații Partidului Socialist — M. Cruceanu și C. Ni-

47 Arh. st. Focșani, fond. Prefect. jud. Putna, dos. 2/1920, f. 49; Arh. st. Timișoara, fond. Prefect. jud. Timiș-Torontal, dos. 8/1920, f. 130.

48 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 116/1920, f. 9.

49 *Ibidem*.

50 Arh. st. Tîrgoviște, fond. Prefect. jud. Dîmbovița, dos. 28/1920, f. 155.

51 *Ibidem*, f. 109; vezi și Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos. 75/1920, f. 2, 12.

52 Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos. 88/1920, f. 1.

53 *Ibidem*, dos. 55/1920, f. 24.

54 *Ibidem*, f. 3.

„coleescu — au fost bătuți „pînă la sînge” de preotul din localitate și de comandantul cercului de recrutare al regimentului 31 Calafat⁵⁵. Primarul comunei Stoenеști (Ilfov) a amenințat pe propagandiștii socialiști „cu moartea dacă mai vin prin sate”⁵⁶. În comuna Parincea (Bacău) doi candidați ai Partidului Țărănesc „au fost loviți cu ciomege” de primar și de doi agenți averescani⁵⁷. Federația Democrației Naționale organizase în ziua de 9 mai 1920 la Brăila o mare adunare publică la care participau N. Iorga, I. Mihalache și dr. N. Lupu. N. Iorga — șeful Partidului Naționalist-Democrat — descrie astfel sfîrșitul întrunirii: „ni se aruncă în cap, de o ceată de bețivi, scaune de fier; sîntem amenințați cu stînginii rupte; plouă pietrele asupra noastră. Afară un bandit caută să mă străpungă. Întrunirea nu poate continua”⁵⁸.

În timpul campaniei electorale arestările s-au ținut lanț. Mai mulți membri ai Partidului Socialist și ai Partidului Țărănesc au fost arestați în județele Argeș și Dolj sub motiv că făceau „propagandă anarhică”⁵⁹. Sub aceeași acuzație a fost arestat un candidat țărănist din comuna Racova (Bacău)⁶⁰. Învățătorul Sava Marin, membru al Partidului Țărănesc, a fost ridicat din comuna Latinu (Brăila) și purtat în lanțuri pe jos cale de 30 km., după care a fost eliberat întrucît nu i s-a putut găsi nici o vină⁶¹.

Ingerințele electorale nu s-au limitat la vechea Românie. Șeful Partidului Democrat al Unirii din Bucovina, Ion Nistor, se plînge că averescanii abuzau de „corpul jandarmeriei rurale și de forța poliției-nească”⁶². La rîndul său, Iuliu Maniu — președintele Partidului Național — telegrafia lui Al. Averescu: „Organele administrative din Transilvania nu respectă ordinele d-voastră de abținere de la agitații politice și a lăsa manifestarea liberă a voinței poporului. Sînt în situația dureroasă a putea dovedi nenumărate cazuri”⁶³.

Aflînd despre abuzurile la care se deda guvernul Al. Averescu pentru a cîștiga alegerile, regele Ferdinand, în loc să ceară intrarea în legalitate, „rîdea cu satisfacție”⁶⁴.

Măsurile vexatorii ale administrației nu au încetat nici în ziua alegerilor. În fața unor localuri de vot bandele tocmitе de averescani au provocat incidente⁶⁵. Delegatul Partidului Țărănesc de la circumscripția electorală Zimnicea a fost „atacat și trîntit cu opt lovituri de băț” de un „agent provocator condus personal de șeful poliției”⁶⁶. Niște bă-

55 Arh. st. Craiova, fond Prefect. jud. Dolj, dos. 23/1920, f. 102.

56 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos 75/1920, f. 2, 12.

57 *Ibidem*, dos. 58/1920, f. 20.

58 N. Iorga, *Memorii*, vol. III, p. 9.

59 Arh. st. Pitești, fond. Prefect. jud. Argeș, dos. 54/1920 (nepaginat); Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos 68/1920, f. 9.

60 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 58/1920, f. 18.

61 *Grozăvile averescane la sale*, în „Secera”, Brăila, I (1920), nr. 4 din 11 aprilie.

62 Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos. 55/1920, f. 7.

63 *Ibidem*, f. 10.

64 Al. Marghiloman, *Note politice*, vol. V, București, 1927, p. 45.

65 Arh. st. Botoșani, fond. Prefect. jud. Botoșani, dos. 55/1920, f. 85; Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I., dos. 8/1920, f. 222.

66 Arh. ist. centr. a st., fond M.A.I. dos. 47/1920, f. 10.

tăuși averescani în stare de ebrietate „au înjunghiat pe locuitorul Dramba din Jariștea pentru că a votat «Secera»” (semnul electoral al Partidului Țărănesc — n.n.) ⁶⁷.

Numărătoarea voturilor a constituit un ultim prilej pentru funcționarii publici de a-și dovedi sprijinul pentru averescani și de a acționa împotriva partidelor din opoziție.

După încheierea campaniei electorale în vechea Românie, toate forțele averescane au fost îndreptate spre Transilvania, unde alegerile erau fixate de guvern pentru 3 iunie la Cameră și 6 iunie la Senat. S-a dat o largă publicitate — prin afișe, bătaii de toabă etc — succesului Partidului Poporului în celelalte teritorii; ⁶⁸ s-au trimis oratori din județele în care averescanii au obținut cele mai bune rezultate spre a convinge pe cetățenii din Transilvania să-și dea voturile partidului de la guvern ⁶⁹; s-a procedat la retragerea candidaturilor averescane în preziua desfășurării alegerilor în circumscripțiile electorale în care nu se întredvedea succesul guvernului, pentru a se câștiga astfel timp pînă la organizarea noilor alegeri ⁷⁰.

În urma alegerilor parlamentare din mai-iunie 1920 și a balotajelor distribuția mandatelor în Adunarea Deputaților era următoarea * :

Partidul	Numărul deputaților
1 Partidul Poporului	206
2 Partidul Național	27
3 Partidul Țărănesc (I. Mihalache)	25
4 Partidul Țărănesc (I. Inculeț)	23
5 Partidul Socialist	19
6 Partidul Conservator-Democrat	17
7 Partidul Național-Liberal	16
8 Partidul Naționalist-Democrat (N. Iorga)	10
9 Gruparea germană	10
10 Partidul Țărănesc din Transilvania	6
11 Partidul Naționalist-Democrat (A. C. Cuza)	2
12 Partidul Democrat al Unirii din Bucovina	1
13 Independenți	4

* Tabel întocmit în urma confruntării rezultatelor alegerilor parlamentare din mai-iunie 1920 publicate în „Monitorul oficial”, nr. 44 din 30 mai 1920, nr. 45 din 31 mai 1920, nr. 46 din 1 iunie 1920, nr. 47 din 2 iunie 1920, cu *Apelul nominal al Deputaților*. Sesiunea 1920—1921 aflat în Arh. ist. centr. a st., fond. M.A.I., dos. 510/1921.

Așadar, alegerile au confirmat victoria Partidului Poporului în alegerile parlamentare. Succesul era firesc, deoarece acest partid era realmente popular în acel moment. Fraudele și violențele electorale au

⁶⁷ *Ibidem*, dos. 80/1920, f. 8.

⁶⁸ Arh. st. Timișoara, fond Prefect. jud. Timiș-Torontal, dos. 8/1920, f. 23, 25, 28.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 29.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 15-16.

contribuit doar la sporirea numărului de voturi obținute de averescani. N. Iorga aprecia, cu deplin temei, că rezultatul alegerilor „nu putea fi decât favorabil pentru guvern, care dezonorase o popularitate reală prin astfel de metode”⁷¹. Justificând actele abuzive ale administrației, un averescan avea să afirme că „alegeri fără bătaie nu se pot”⁷², ceea ce demonstra din plin concepția guvernanților despre dreptul cetățenilor de a-și exprima prin vot opțiunea politică.

Partidul Național-Liberal a suferit o grea pierdere. Rezultatul alegerilor reflecta lipsa de popularitate a acestui partid, care începea să se situeze tot mai la dreapta în eșichierul politic al României posbelice. Politica guvernelor liberale, mai ales represiunile antimuncitorești din 13 decembrie 1918, explică în mare parte refuzul cetățenilor de a-și da voturile Partidului Național-Liberal. Căutînd să ascundă propriul în-succes, liberalii afirmau că și-au atins scopul, deoarece în alegerile parlamentare „principiul ordinii a triumfat”⁷³.

Rezultatele electorale au fost catastrofale pentru Partidul Conservator-Progresist. Odată cu alegerile parlamentare din 1920, acest partid — care reprezenta interesele celei mai reacționare clase a societății românești — a dispărut de pe primul plan al vieții politice. Temîndu-se de avîntul revoluționar, de mase, mulți conservatori-progresiști au votat — după cum mărturisește însuși Al. Marghiloman — listele Partidului Poporului pentru „a evita revoluția”.⁷⁴

Partidul Conservator-Democrat a reușit să supraviețuiască. Dar, trebuie precizat că membrii acestui partid nu s-au ales pe baza programului și ideologiei conservatoare. Ei au profitat de cartelul electoral încheiat cu Partidul Poporului și au apărut în fața alegătorilor agățați de pulpana generalului Al. Averescu.

Partidul Țărănesc n-a putut reedita succesul din noiembrie 1919. Totuși, deși au pierdut multe mandate, țărăniștii continuau să se bucure de o reală aderență populară — mai ales la sate. Ținînd seama de faptul că Partidul Țărănesc a avut de înfruntat popularitatea generalului Al. Averescu și abuzurile aparatului de stat, putem conchide că acest partid, datorită programului său burghezo-radical, reprezenta o importantă forță politică.

Partidul Naționalist-Democrat a obținut voturile unor categorii mijlocii de la orașe, mai ales ale intelectualilor, care se găseau sub influența personalității lui N. Iorga. În același timp, Partidul Naționalist-Democrat a beneficiat de cartelul electoral încheiat cu Partidul Țărănesc, care promitea alegătorilor înfăptuirea unei reforme agrare radicale. Gruparea lui A. C. Cuza — care se intitula tot Partidul Naționalist-Democrat — a obținut numai două mandate, ceea ce demonstra refuzul cetățenilor de a adera la un program antisemit, diversionist.

Un mare succes a obținut Partidul Socialist. Înfrîntînd abuzurile aparatului de stat și atacurile partidelor burgheze, socialiștii au reușit să stabilească un contact trainic cu masele, inclusiv cu țărănimea. Ei

71 N. Iorga, *Supt trei regi*, p. 348.

72 *Ibidem*, p. 349.

73 *Succesul ideii de ordine*, în „Viitorul”, XIII (1920), nr. 3661 din 5 iunie

74 Al. Marghiloman, *Op. cit.*, p. 56.

au fost aleși pe baza programului electoral al partidului, care cerea satisfacerea revendicărilor vitale ale maselor populare. Numărul relativ mare de voturi și de mandate obținute de Partidul Socialist constituie o expresie elocventă a caracterului de masă al acestui partid, a adeziunii oamenilor muncii la ideile socialiste.

Partidele provinciilor recent unite cu România își mențineau — cu excepția Partidului Democrat al Unirii din Bucovina — o influență precumpănitoare asupra alegătorilor din acele teritorii. Cu toate eforturile averescanilor, mai ales ale lui O. Goga, de a împiedica propaganda Partidului Național, acest partid a reușit să obțină un număr de mandate care îl situa pe locul al doilea din România.

Participînd pe liste proprii, dar avînd sprijinul guvernului, gruparea germană a întrunit adeziunea unei mari părți a populației germane din Transilvania, dornică să contribuie la opera legislativă a statului român.

Din marele număr al candidaților independenți s-au ales numai patru, întrucît alegătorii se orientaseră spre partide politice conturate, cu un program stabil și clar.

Alegerile parlamentare din mai-iunie 1920 au constituit un moment important în viața politică a României. Partidele și grupările care au depus liste de candidați au făcut eforturi susținute pentru a cîștiga adeziunea alegătorilor — îndeosebi a țărănimii, care constituia masa corpului electoral.

Deși victoria Partidului Poporului era normală, în acele împrejurări concrete, abuzurile și ilegalitățile comise de averescani au înrîurit, într-o măsură, rezultatele alegerilor. Dacă adăugăm faptul că — potrivit legii electorale — la vot n-au putut participa femeile (peste jumătate din populația țării), militarii, unele categorii de funcționari publici, precum și tinerii între 18—21 ani, putem conchide că aceste alegeri parlamentare nu au reflectat în modul cel mai fidel opțiunea politică a cetățenilor României.

În cei aproape doi ani de existență, parlamentul ales în mai-iunie 1920 a constituit un for de aprige dispute politice și ideologice, deputații aleși au votat o serie de legi — ca legea pentru reforma agrară din iulie 1921 — care au jucat un rol important în dezvoltarea României interbelice.

LA LUTTE DES PARTIS POLITIQUES DANS LES ELECTIONS PARLEMENTAIRES DU MAI—JUIN 1920

Résumé

Les élections parlementaires du mai — juin 1920 ont représenté un moment important dans la vie politique de la Roumanie. Dans la campagne électorale, les partis politiques ont développé une fébrile propagande pour conquérir l'adhésion et les votes des citoyens. Les partis bourgeois se sont présentés au-devant des citoyens avec des programmes démagogiques. Le Parti Socialiste Roumain a soutenu un pro-

grame démocratique, qui avait, comme but l'augmentation du bien — être des travailleurs, le développement progressiste de la Roumanie.

Les élections parlementaires du mai-juin 1920 ont consigné la victoire du Parti du Peuple (qui étant au gouvernement a utilisé l'appareil d'Etat dans sa propagande électorale). Un grand nombre des mandats a été obtenu par le Parti National de Transylvanie et le Parti des Paysans.

Les élections ont constitué un véritable coup pour le Parti National-Libéral et ont consigné la disparition du Parti Conservateur-Progressiste de la vie politique de la Roumanie.

Un remarquable succès a enregistré le Parti Socialiste qui-en affrontat les nombreux abus des gouvernants a réussi envoyer 19 représentants dans le parlement.